

Jak to bylo – postupný rozklad Říše Římské

ČEŠKA JOSEF: Zánik antického světa, Praha 1, Vyšehrad spol. s. r. o., 2000, 280 s., ISBN 80-7021-386-8

Profesor a doktor přírodních věd Josef Česka, který přednášel do roku 1988 dějiny starověku na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně v tomto svém díle shrnuje své celoživotní badatelské poznatky z oblasti historie. Česka se v tomto díle zaměřuje především na poslední století starověku, především pak na otázku zániku říše římské. Toto dílo je velice ceněné právě proto, že jde o první původní českou práci, která se věnuje tomuto zásadnímu tématu evropské vědy i historie. Předchůdcem tohoto Českovy díla, které by se zajímalo o stejné téma je velice známá kniha „Úpadek a pád římské říše“ od Edwarda Gibbona.¹

Co se týče jeho další knižní tvorby, vědecky se věnuje tématům z dějin starověku, především pak v centru jeho pozornosti zůstávaly hlavně římské dějiny a postupně se začíná věnovat pozdně antickému světu. Ve své tvorbě se zabýval životními podmínkami obyvatel antických zemí, řešil problematikou raného křesťanství a antickou historiografií.

Proces pomalého a postupného rozkladu říše římské sleduje autor již od prvních staletí našeho letopočtu. V knize Zánik antického světa autor také řeší hospodářské, sociální i politické změny v antickém světě. Česka se taktéž věnuje duchovním problémům, rozebírá především rychlý vzestup křesťanské víry, která se postupně začala přeměňovat z náboženství chudých a méně vzdělaných lidí k náboženství vládnoucímu. Právě postupná christianizace říše a křesťanství jako takové jsou významnými činiteli. Profesoru Češkovi však nejde pouze o vztah křesťanské církve a státu, ale také o zachycení jejího bouřlivého vývoje po stránce vnitřní, především po stránce organizační. Velice zajímavý a často překvapivý je náhled do střetů různých náboženských proudů i do pozadí koncilových jednání, kde se postupně formulovaly dogmatické principy křesťanství.

---

¹ Edward Gibbon (8. května 1737 – 16. ledna 1794) byl jeden z nejvýznamnějších britských historiků. Zabýval se hlavně dějinami Římské říše a jeho hlavní dílo „Úpadek a pád Římské říše“ patří dodnes ke klasickým. Jde o dvanáctisvazkové dílo, je to výsledek mnohaleté práce. Hlavní Gibbonovou tezí je, že se o úpadek říše římské přičinilo hlavně křesťanství.

„Imperium Romanum“ tedy Říše Římská ovládala Evropu jižně od Dunaje a západně od Rýna také Pyrenejský poloostrov, severní pásmo Afriky a země blízkého východu až k hornímu Eufratu. Autor se také rozepisuje o tom, že Řekové vnesli do starověkého světa různé ústavní formy městského státu a Římané byli v republikánské době chváleni za svou tzv. smíšenou ústavu s prvky monarchickými, aristokratickými a demokratickými = římské císařství vstoupilo do dějin jako principát v podobě konstituční monarchie a ta se teprve postupně měnila v monarchii absolutní. Nejvíce vzrostla římská říše právě v posledním století republiky a za raného principátu. Autor také tvrdí, že stínem zářné antiky byla degradace manuální práce na otrocký úděl. Češka také věnuje kapitolu adoptivním císařům druhého století například Trianusovi, Hadrianusovi, Antoniu Piusovi, Marcu Aureliovi. Další části knihy jsou věnovány Diocletianově tetrarchii a upevnění pozdně římského absolutismu a rozpadu tetrarchie a legalizace křesťanství, v souvislosti s touto kapitolou se autor také zmiňuje o významné události, kterou je proslulý Milánský edikt.² Kniha pokračuje dovršením dominátu a rozmachem církve za vlády Konstantina Velikého, zakladatel města Konstantinopolis, pozdější Byzanc. Dalším důležitým milníkem je římská zahraniční defenziva a prolomení severního limitu. V této době se zhoršovaly sociální problémy. Hůře se vedlo především římskému obyvatelstvu v provinciích, ve velkých městech se konaly hladové bouře a na venkově občanská povstání. Vítězství katolické církve a poslední sjednocení římské říše, Říše pod tlakem stěhování národů a rozpad její jednoty, Dogmatické spory o Kristovu přirozenost, teokratické tendence a upevňování byzantismu, pokonstantinovský boj o křesťanskou ortodoxii a katolicitu, mocenské rozdrobení Západu, východní caesaropapismus a konec antické civilizace. To jsou témata, kterými se autor zabývá. Podle Češky, je možno považovat rok 476 za mezník v rámci světových dějin. Ať už z pohledu politického, tak i sociálního a historického. Češka ale také apeluje na důležitost uvědomit si, že pád není dán jen rokem, ale spíše zdoluhavým procesem. Také to s sebou přináší fakt, že v momentě, kdy se rozpadá jedno obrovské impérium, vznikají menší, nová.

---

² Milánský edikt zrovnoprávnil všechna náboženství v římské říši, zasloužil se o něj Konstantin v roce 313.

A tak lze rozpad říše považovat za nový začátek pro budoucí vývoj Evropy.

Toto Českovo dílo je nesmírně zajímavé a vcelku čtivé. Ačkoli je čtenář zahlcen nesmírným počtem letopočtů a římských jmen. I přes to bych knihu vřele doporučila, z knih, které se zabývají právě tímto obdobím, a že jich není mnoho, je toto dílo klenotem české vědecko-historické literatury. Pro milovníky antiky a všeho kolem ní je to to pravé čtení.